

(ע"ב) זאילו גבי לאה כתיב... ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם... כי קאמרינן דמרציא ארצויי קמיה' –

'מי שאוהב את התורה, התורה אוהבתו גם כן, כמו שכתוב בפרק 'הלא חכמה תקרא' (משלי ח): אני אהבי אהב ומשחרי ימצאני, ומגלה לו כל סתריה ורוי התורה כמו החשוק לחשוק, וכן האוהב-ישראל הן אוהבין לו... וכמו שכתוב כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם ומגלין לו כל רזין הגנוזין בנפשות ישראל, וזה טעם ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו וגו' – כי השם הוא שורש כח חיות נפשו במקורה ומקום אצילותה למעלה מעלה, וללב אהרן האוהב-ישראל גלויים סודות כל הנפשות בשרשן, ועל ידי זה מתגלין לו כל הללי עלמא, שהיו שואלין באורים ותומים והאותיות בולטין – פירושו, שיש בליטה בלב להאוהב-ישראל על ידי שמות בני ישראל לדעת רצון הש"י בהנהגת העולם דבר בעתו בכל דור ודור, שעל זה מורינן נפשות ישראל שבכל דור...

והתורה היא לימוד דרך כלל אבל בפרט, בעתו, באותו זמן ונפש ומקום – זהו ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, שנמשך מן הבינה שבלב ששם הוא הרחמנות והאהבה לבריות, מה שאין כן החכמה הוא אהבת התורה, זהו בלוי ביחוד, שיצא ממנו משה רבינו עליו השלום, ובכלל הכהנים והלויים הם השופטים כמו שכתוב... ואיתא ביומא (כו.) צורבא מרבנן דמורי – או מלוי או מיששכר. וכן אמרו (בראשית רבה עב) ראשיהם מאתים – ראשי סנהדראות, כי אין ממנין בסנהדרין זקן וטריס וכו' (סנהדרין לו:). דצריך גם כן אהבת הבריות כדי לידע הדבר בעתו. וזה זכה יששכר על ידי דמרציא ארצויי (לאה ליעקב) כדאיתא בעירובין, שזהו תוקף האהבה לבריות ובכח זה נולד, מה שאין כן ביהודה שנקרא על שמו של הקב"ה כמו שאמרו בסוטה (י:) כי אהבת הש"י קבוע בו... ולכן נקראו ישראל על שמו...'. (מתוך צדקת הצדיק קצח)

דף קא

'הדלת שבמוקצה וחדקים שבפרצה ומחצלות – אין נועלין בהן אלא אם כן גבוהים מן הארץ' – מבואר מדברי הראשונים (ע' ראב"ד, רא"ש, רמב"ן ורי"ד. וכן פסק בשו"ע שיג,ג), שדוקא דלתות וסתומות אלו, שאינן עשויות להיפתח ולהינעל תדיר, לכך אין נועלים בהם אלא אם הם גבוהים מן הארץ, [כלומר, שקשורים ותלויים באופן כזה שגם כאשר הם פתוחים, אינם נגררים על הארץ], אבל דלתות העשויות להפתח ולהסגר בתדירות, הרי הם כשאר דלתות הבית. [ויש אומרים שעכ"פ צריך שיהיו קשורות, אבל מלשון הרמ"א משמע שאפילו אינו קשור כלל מותר אם יש לה אסקופה מלמטה. ויש להקל בזה. משנ"ב שיג סקכ"ט. ונראה שכן משמע ברא"ש, ממה שהשוה דלתות העשויות להפתח תדיר לאהל עראי שמותר להוסיף עליו, והלא שם מותר גם בשאינו קשור].
ויש מצדדים שכל שרגילים להכנס מדי פחות משלשים יום, הרי זה כעשוי להכנס תדיר. (תוספות שבת, מובא בבאור הלכה שיג,ג).

'קנקן הגרר' – הקנקן הוא מוט, כעין יתד העשוי מעץ. (מפרשים). ונועלים אותו באמצע הפתח כדי למנוע בריחת הבהמה. (רבנו יהונתן)

'בשיש להם ציר' – כמה ראשונים מפרשים שלפתח יש היכר ציר המתוקן לדלת, שאז מוכח שהוא פתח קבוע, וכשנועל הדלת אינו נראה כבונה, ואף על פי שאין בגופה של הדלת ציר – שהרי דומיא דמחצלת וקנקן שנו, שאין להם ציר. (עפ"י ריטב"א. וכ"מ במלחמות ה'. ולא כפשטות לשון רש"י והמאירי ועוד. ובדעת הרמב"ם – ע' בהגהות הגרשו"ב בהערותיו למאירי. וע"ע גאון יעקב).

ואין הכוונה שמותר להחזיר הדלת על צירה, כי חיוב חטאת יש בדבר, (כדלהלן קב), אלא שסותם הפתח באותה דלת. (ריטב"א).

'דלת אלמנה' – רש"י מפרש דלת שהיא אלמנה מתיקוניה, [כאלמנה שאין לה תיקוני קישוטיה. ריטב"א]. ואפשר לפרש כפשוטו, דלת של אלמנה, שאין לה מי שיטרח ויתקן לה בדקי ביתה כהיותה. (עפ"י רש"י ש).

לפי הפירוש הראשון בגמרא, שהיא דלת של קרש אחד, אפשר שעל שם כך נקראת 'אלמנה' – דהיינו קרש בודד כאלמנה שאין לה בן זוג. [כי דרך הדלתות לעשותם משני קרשים ולחברם יפה באומנות'. ריטב"א]. וכן לפירוש השני שאין לה בריח (כפרש"י), היינו כאשה בודדה שאין לה מגן ושומר. ולפירוש הרי"ף שאין לה איסקופא תחתונה – משולה כאלמנה שאין לה משענת ובסיס לעמוד עליו.

'אלא מאי טובם כחדק' – כשם שחדקים הללו מגינין על הפירצה כך טובים שבנו מגינים עלינו – 'בא להורות ההנהגה הראויה לנכבדים ולגדולים שבדור, שראוי להם להוכיח בני דורם לשמרם מן העברות וכשעושיין כן הם מגינים עליהם מן הפורענות... כמו החדקים שסותמין בהם הפרצות כדי להגין על הפרדס'. (מאירי)

(ע"ב) 'מדקאמר וכן חנויות מכלל דבאיסקופת כרמלית עסקינן' – יש אומרים שגם ללא הדיוק מלשון 'וכן', מעצם הדברים אי אפשר לפרש שמדובר באיסקופת רה"ר או רה"י או מקום פטור אלא באיסקופת כרמלית. ויש שלא גורסים כלל 'מדקאמר וכן'. (עפ"י ריטב"א ותורא"ש. וע"ע גאון יעקב). ויש שפרשו שהיא היא כוונת הגמרא, לדייק מתוכן הדברים ולא מן הלשון. (עתוס' ותור"ד). והנצי"ב כתב לבאר שללא הדיוק הלשוני היה ניתן לפרש באיסקופת רשות היחיד, ורבי מאיר לשיטתו שאוסר להעביר מרה"י זו לרה"י אחרת.

'ושמע מינה הדר ביה רבי מאיר משערי גינה' – מכך שמתיר לעמוד בכרמלית ולפתוח את המנועול שלמעלה מעשרה שהוא רשות היחיד (שהרי חוקקין להשלים לר"מ וכאילו יש בו ד' על ד') – הרי שאינו גוזר בכרמלית שמא יביאנו אצלו. וברישא ששנינו שערי גינה שאין להם בית שער אסור לפתחן – היינו קודם חזרה, וסיפא – לאחר חזרה, ומשנה לא זזה ממקומה. (עפ"י בעל המאור וראב"ד).

הריטב"א דחה זאת, שהיה לגמרא להקשות מרישא לסיפא. וכתב שהעיקר כגוסת ר"ח (אולי צ"ל: רבנו תם), שלא גרס ברישא לאסור בכרמלית, וכל הברייתא כולה לאחר חזרה. וכן כתב בשם הרא"ה והרשב"א. וכן הוא בכת"י מינכן. וע' גם בגאון יעקב.

'נגר שיש בראשו גלוסטרא... ורבי יוסי מתיר' – רש"י מפרש שהגלוסטרא שבראשו מחשיבתו 'כלי' היות וראוי להשתמש בו לכתושה ושחיקה, וכיון שיש עליו תורת כלי, אינו נראה כבונה. והרמב"ם מפרש שהגלוסטרא מוכיחה עליו שהוא מיוחד לנעילה ואינו כשאר קורות, לכך נועלים בו. [ולדעת רש"י (ע' בשבת קכו), אין די בכך אלא צריך שישמש שימוש אחר דוקא. והתוס' (שם) חולקים על כך]. (עפ"י גאון יעקב. וכיו"ב כתב רש"י להלן גבי נעילה בקורה שתורת כלי עליה מפני שראויה לשיבה).